

Трістан Бернар

ПРИГОДА 7 КВІТНЯ

Комедія на 1 дію

Переклад Вол. Самійленка.

Трістан Бернар

ПРИГОДА 7 КВІТНЯ

Комедія на 1 дію

Переклад Вол. Самійленка.

Видавниче Товариство
„КРИНИЦЯ“
— у Києві —

К И І В
Друкарня Т-ва „КРИНИЦЯ“, Хрещатик 42.
1917

ДІЄВІ ОСОБИ:

Підпрокурор

Трібадель

Мессаді

Суддя

Буссю

Тевеналь

Голова суду

Пристав

Сторож при судді

1-й адвокат

2-й адвокат

Панна Керманьойн

Деа

Панна Норель

Публіка

Сцена уявляє камеру коррекціонального суду в Парижі.

Як підіймається завіса, голова суду й суддя, обидва в цивільному убранні, й Андре сторож при камері—на сцені.

Голова (до судді) Оце вам і заля, де ви будете засідати, любий колего; вона невеличка, але в її дуже багато світла.

Андрé (тихо до голови) Пане голово, чи цей добродій не наш новий суддя?

Голова. А так, Андре... Ах, Боже мій, я забув виконати найважливішу формальність! Забув представити вам, любий мій колего, Андре. Андре наш вірний хлопець при камері, наш давній приятель нас усіх.

Андрé. Що правда, то правда, пане голово; я найдавніший у камері, та навіть і в цілому трибуналі. Я був тут ще за часів голови Трібульєра, того що прозвали найвисшою мірою.

Суддя. Може Андре жалкує за колишньою суворістю, неблаганною суворістю наших старих попередників?

Голова. Ні, ні, Андре відбув еволюцію разом з віком. Андре за поблажливість, як і всі.

Суддя. Дуже добре, дуже добре.

Голова. У Амьєні ви мабуть не часто засідали в коррекціональному суді?

Суддя. Ні, чи ви повірите, я, сказати правду, засідав тільки в цивільному.

Голова. О, то тут маєте зовсім інші враження... Живі й характерні, треба сказати, особливо в Парижі, де вам треба буде призвичаїтися до зовсім нової мови, зовсім нових виразів. Зрештою все це можна швидко збагнути, а в потребі я вам буду тлумачем. Але дивіться, як збігає час. Гадаю, що вже нам треба йти одягатися. *(саме, як вони хочуть вийти, підпрокурор увиходить з правого боку)*. А! от і наш урядовий орган. І вже одягнений! Хиба ми запізнилися?

Підпрокурор. Ні, ні, це я прийшов трохи раніш, ніж треба... Я мав тут дещо переглянути... Добрий день! *(Він стискає руку судді, потім голові. В цю хвилину з лівого боку ввіходить панна Керманьйон. Вона в адвокатському вбранні)*.

Голова. О! оце ж ми будемо мати сьогодні приемність слухати оборону панни Керманьйон! Мій любий колего, треба мені познайомити вас із однією з найбільш визначних адвокаток паризських судів. Панна Керманьйон, що зараз промовлятиме перед нами.

Панна Керманьйон. О, справа з найбільш банальних. *(Стискає руку судді, потім голові й підпрокуророві)*.

Суддя. Не буває банальних справ для талановитого промовця. І я певен, що як що ви й наш приятель підпрокурор схоче завдати собі праці, то ми будемо свідками справжнього турніру...

П а н н а К е р м а н ь й о н. Не сподівайтесь нічого надзвичайного, принаймні з мого боку.

П і д п р о к у р о р. Панно Керманьйон, не треба надмірної скромності.

Г о л о в а. Поспішаймо швидче одягатися.

(Виходять, уклонившись. Підпрокурор зістається на сцені з адвокаткою й сторожем).

П а н н а К е р м а н ь й о н. Скажіть, любий підпрокуроре, чи не думаєте ви, що ця справа Ніклени довго затягнеться і чи не здається вам, що мені краще просити відкласти справу в сьомій палаті, де я повинна бути в три чверти на першу?

П і д п р о к у р о р. Справа Ніклé записана в чергу першою. А проте може бути обережніш, коли ви попросите, відкласти в сьомій.

П а н н а К е р м а н ь й о н. То я так і зроблю. Зараз туди піду.

(В цю хвилину Андрé лагодиться вийти, але вертається обмахнути стіл).

П і д п р о к у р о р. Вам нема чого йти до сьомої; пошліть туди кого-небудь з ваших колег. Андрé кого-небудь вам покличе. Чуєте, Андрé?

П а н н а К а р м а н ь й о н. Андрé, будьте такі ласкаві підіть у передзалю. Ви знаєте панну Норень; вона вже повинна прийти. Скажете їй, щоб прийшла до мене.

А н д р é. Добре, панночко.

(Ще раз, обмахнувши стіл, виходить поволі. Ледве зачиняє він двері, як адвокатка й підпрокурор кидаються в обійми один одному. Їх уста зливаються в одному поцілункові).

П а н н а К е р м а н ь й о н. - Ах, Кокó! Кокó! Я вже думала, що він ніяк не піде. Два дні я не була в твоїх обіймах... Я аж не тямилась!.. А я певна, що тобі цей час не здався таким довгим?

П і д п р о к у р о р. Дурна... Пустим мене; через твій височенний ковнірчик я не можу дістатися до мого маленького куточка.

П а н н а К е р м а н ь й о н. Можеш, ой можеш; мій ковнірчик не дуже тісний. (*Підпрокурор, заплуштивши очі, притуляє з коханням губи до потилиці панни Керманьйон*). Скажи, як, тобі здається, треба мені повести оборону в цій справі Нікле? Моя клієнтка образила агента. Чи сказати мені, що агент її спровокував?

П і д п р о к у р о р. Це не справить доброго враження. (*Знов, потопляє свого носа в потилицю адвокатки*).

П а н н а К е р м а н ь й о н. Але що? скажи... Та скажи ж мені, пупчику.

П і д п р о к у р о р. Не турбуйся. Як що хочеш, то я не буду обвинувачувать.

П а н н а К е р м а н ь й о н. Е, ні, бо перед моєю клієнткою й перед тими людьми, що тут будуть здалось би, що моя праця надто легка. Ні, обвинувачуй, Кокó, обвинувачуй.

П і д п р о к у р о р. Добре, то я не буду надто лихий. (*Його лице зникає за головою панни Керманьйон*).

П а н н а К е р м а н ь й о н. Що ти робив, гидкий, ціх два дні?

П і д п р о к у р о р. Я страшенно нудився, поки тибулана весілля в твого кузена. Чи кузена, чи кузини?

П а н н а К е р м а н ь й о н. О! ти гадаєш що мені весело було без тебе? Адже ти знайомий з родиною: міг би навідатися.

П і д п р о к у р о р. Ти ж заборонила мені приходити, бо, мовляла, дуже трудно було б не зрадити очима своє кохання.

П а н н а К е р м а н ь й о н. А ти зовсім легко дозволив заборонити тобі це. Мабуть ти мав чим зайняти свій час... Ох, коли б я знала це.

П і д п р о к у р о р. Ти дурна!

П а н н а К е р м а н ь й о н. Слухай, голубчику, тільки як подумаю, що ти можеш мене одурити, мое серденько, я маю охоту вбити тебе, тут же вбити посеред засідання. Не дури мене ніколи, кохання мое...

П і д п р о к у р о р. Тобі нема чого боятися... Давай мені мій маленький куточок.. *(В цю хвилину відчиняються двері, виходить панна Норель. Підпрокурор поважно:)* Видима річ, оборона не є змушена давати нам ці документи, але в інтересі самого клієнта...

П а н н а К е р м а н ь й о н *(поцілувавши його в губи)*. Дурненький, моя подруга знає все. Дивись, Норель, який він червоний...

П і д п р о к у р о р. Ви не серйозні, панно Керманьйон.

П а н н а К е р м а н ь й о н. А ви надто суворі, пане підпрокуроре. *(Підпрокурор виходить)*. Він дуже милий і ми любимося.

П а н н а Н о р е л ь. Ви не думаєте побратися?

П а н н а К е р м а н ь й о н. Є перешкоди з боку моєї родини. А я сподіваюся, що коли я добре

переведу дві або три оборони, мені дадуть дома трохи більш волі. І помалу я набуду собі досить поваги, щоб мені дали одружитися, як я схочу... Але я покликала тебе для однієї послуги. Піди попроси для мене, щоб відсунули справу в сьомій; справа Шобель... Чому ти не зайшла по мене сьогодні вранці?

П а н н а Н о р е л ь. Уяви собі, кохана, я була в Галереях. Я ніколи не буваю там у пообідній час: коли я бачу те жіноцтво заклопотане тільки ганчірками, то я аж не тямлюся... Все ж таки добра річ емансипуватися, як от ми з тобою, вийти з дріб'язкових інтересів, бути істотами, котрі мислять... Я буваю в Галереях, або в Весняному Базарі тоді, як мені треба туди піти. Мені треба було трошки рожевої сюрá, щоб переробити корсаж.

П а н н а К е р м а н ь й о н. Той, що ти надягаєш із зборчастою спідницею?

П а н н а Н о р е л ь. Еге ж, я буду на сніданку в президента нашої ради.

П а н н а К е р м а н ь й о н. А я теж. Ага, добре, коли ти візьмеш твою сукню рожевого сюрá, то я краще надягну свою сукню з зеленастої тафти.

(Вони виходять саме в ту хвилину, як Деа Ніклé ввіходить з лівого боку з Тевенелем, Буссю, поетом Мессаді й Андрé.)

А н д р é. Ви зможете посадовити ваших приятелів там на переді, бо коли б вони дожидалися, поки найде публіка, то більш того, що дістали б погані місця.

М е с с а д і. Я свідок.

А н д р е́. О, в такому разі, добродію, вам треба піти он туди й віддати вашу повістку.

М е с с а д і (дід зовсім миршавий і білий). А, добре, я піду з свідками...

Д е а. Я вам дуже вдячна, пане Мессаді; ви такий поважний пан, схотіли потурбоватися, щоб говорити за мене.

М е с с а д і. Це обов'язок, мое серденько, це обов'язок.

Д е а. Все одно, багато є панів таких, як ви, в літах, заможних, які не поклопотались би.

М е с с а д і. Це все добре, ну добре!

А н д р е́. Ідіть за паном, пані підсудна, на випадок, як що вам доведеться підписати що-небудь.

(Він виводить їх у глиб сцени).

Т е в е н е л ь. От, скажи ж, Буссю, Деа здається дуже спокійною.

Б у с с ю. Дякуючи мені.

Т е в е н е л ь. Дякуючи тобі?

Б у с с ю. Нікому більш. Давно вже я бажав, щоб Деа дозволила мені впитися любощами з нею. І от я пообіцяв їй зробити велику послугу й познайомити її з підпрокурором.

Т е в е н е л ь. А ти його знаєш?

Б у с с ю. Не знаю ні з обличчя, ні на ім'я; але коли Деа дала мені докази своєї ласки, я до неї привів другого юнака моєї породи, який теж поривався від бажання переночувати з нею. Таким робом ця люба дівчина тепер певна, що вдовольнила бажання, так би сказати, органа урядового.

Тевенель. Але вона зараз побачить, що то не він?

Буссю. Нічого вона не бачить. Вона не знає, що то є справді підпрокурор. Я їй казав, що то чоловік одягнений у червоне, котрий схований у стіні й з'являється аж при самім кінці всього.

Тевенель. Це ти зробив трохи по свинячому...

Буссю. О, мій старенький...

Тевенель. Ти повинен був представити мене як підпрокурора.

Буссю. Вона тебе знає, мій старий.

Тевенель. Все одно, дуже сумно, що доводиться братися до таких способів, щоб мати ласку особи, яка ошастила добру половину квартала Сен-Жорж.

Буссю. Ах, що ти хочеш? Ми її товариші. Вона не хоче брати від нас гроші.

Тевенель. Треба так саме й мені вигадати якийсь спосіб. Сказати тільки, що в мене з нею досі не було нічого!..

Буссю. Це для тебе честь.

Тевенель. Все одно, а я не хочу, щоб на мене тикали пальцями. Я певен, що й сам Мессаді...

Буссю. О, той старий, що зве себе шансонетним поетом!

Тевенель. Коли б він тільки звав себе! Але на лихо він складає пісні.

Буссю. То уявляєш собі, що Деа почуватиме вдячність до цього старого дідугана...

І потім цей жвавий дід, що ходить до всіх цокотух Монмартро, старий пан, заможний рантьє, що живе з старою жінкою, страшенно законною, такою висхлою, як він сам. Не знаю, чи ти звернув увагу на цього діда; це справді стародавня річ, автентично стародавня, не підроблена. (В цю хвилину відчиняються двері для публіки, ввіходить публіка). Сядьмо на адвокатській лаві.

(Входить Деа й сідає на лаву не арештованих підсудних. Панна Керманьйон увіходить другими дверима й наближається до Деа)

Деа. Добридень, панно адвокатко.

Панна Керманьйон. Добридень, добридень. Так ви ж знаєте, ви не признаєтеся, ви кажете, що тих слів не промовляли.

Деа. О, панночко, все буде горазд, не турбуйтеся; я спокійна. Мене виправдають.

Панна Керманьйон. Слухайте, я цього сподіваюся, але це не абсолютно певна річ. Я не хочу відбирати у вас ваших ілюзій...

Деа. О, я спокійнісінька. Скажу вам, що я себе забезпечила. Бо вже ж підпрокурор...

Панна Керманьйон. Підпрокурор?

Деа. Я певна щоді його.

Панна Керманьйон (неспокійно). Як це?

Пристав. Суд іде!

Деа. (дуже зворушена) О! суд!

Пристав. Суд, панове; встаньте й заіміть шапки.

(Увіходять три судді й підпрокурор).

Панна Керманьйон. (неспокійно) Щоді ви казали, що підпрокурор!..

Де а. Я вам скажу потім. (*дуже вражено*)
О! суд! суд!

Голова суду (*сідає*) Засідання починається. Перша справа.

Приста в. Справа Ніклє. Образа агента громадянської влади при виконанні обов'язків.

Голова. Оскаржена?

Приста в. Вона на волі, пане голово (*приступивши до Деа Нікле*). Вставьте й відповідайте на запитання.

Голова. Ви називаєтесь Деа Ніклє? Яку ви маєте професію?

Де а. Я служу в Олімпії і в Гетє. Я пішоходка.

Суддя. (*в-півголоса до голови*) Пішоходка?

Голова. Ні... це має значити, що вона в кордебалеті (*до оскарженої*). Чи ви тепер при театрі?

Де а. Ні, пане голова. Я тепер вільна на деякий час.

Голова. І вже з деякого часу; адже так?

Де а. З деякого часу.

Голова. І ви вживаєте свій вільний час... Але то ваше діло. Вас позивають до відповідальності за вчинок, що його ви допустилися в минулому місяці, сьомого квітня, перед терасою пиварні на улиці Пігаль. Агент 704, дев'ятої округи, якого переслухають зараз, звернувшись з увагами до шофера тексіметра, що спинився перед пиварнею, не зробивши приписаного півкруга, щоб стати на правім боці, агент 704 побачив, що на його закричали різні особи, що сиділи за столом на террасі, і з'осібна

ви, котра звернула до його образливі слова, списані в протоколі: *(байдужим тоном)* „б'овдур“, „бугай“ і „посіпака“.

Д е а. Це не правда, пане Голово. Там були особи. Я нічого не казала, тільки, як усі накивали...

С у д д я. *(тихо до голови)* Накивали?

Г о л о в а. Так, слизли, покрились, *(перед здивованим поглядом судді)* ну, повтікали, коли хочете.

Д е а.... то треба було, щоб хтось платив за всіх; от мене й подушили.

Г о л о в а. То значить ви одрікаєтеся, що казали ті слова, що вам надає агент 704?

Д е а. Я не одрікаюся, а кажу, що це неправда.

Г о л о в а. Ми зараз вислухаємо агента 704. *(Деа сідає).*

П а н н а К е р м а н ь й о н *(до Деа)* Що ви казали про підпрокурора?

Д е а. Я не можу вам сказати цього зараз.

Г о л о в а. Покличте першого свідка.

П р и с т а в. Агент Трібадэль!

Г о л о в а. Ваше ім'я й прізвище?

Т р і б а д е л ь. Анрі-Фелікс Трібадэль, агент бригади повозів, дев'ятої округи.

Г о л о в а. *(придивившись до його)* Як? Це знову ви?

Т р і б а д е л ь. Так, пане голово.

Г о л о в а. Ви вже були тут на тім тижні?

Т р і б а д е л ь. Так, пане голово, мене були назвали бугаєм.

Г о л о в а. І то було не перший раз?

Трибадель. Перед тим я був двічі в цій камері, а в інших камерах я буваю ще частіше.

Голова. Кожний раз через те саме?

Трибадель. Часами за те, що мене називають кабаном.

Голова. Але як же це так, що вас ображають, тільки вас одного більше, ніж усіх ваших товаришів?

Трибадель. Не можу знати, пане голово. Я дуже лагідний при виконанні моїх обов'язків. Я роблю уваги тільки в крайній потребі, але на мене всі нападаються. В полку було те саме. Там тієї служби було не багато, але щоби я там витерпів, страх! Покинувши службу, я став за приказчика в одній адміністрації, але не міг там вибути. Зранку до вечора мене дражнили без перестанку. Тоді я сказав собі: „Спробую вступити до префектури й стану слугою порядку“. Я мав чудові свідоцтва. Мене зразу ж і прийняли. Ах, пане голово, ніколи не зазнав стілки, як з того часу, відколи в мене на плечах урядова одежа.

Голова. Так що ж з вами трапилося минулого сьомого квітня?

Трибадель. Це було шостої години по обіді; я стояв на розі площі Пигаль при своїй службі, аж от перед пиварнею зупиняється автомобіль, не зробивши ніякого зворота. Я йому роблю увагу. Пан, що сидів у кареті, починає мені докоряти, невже я причепився до автомобіля для своєї втіхи. А що той пан не вживав лайливих слів, то я не сказав нічого. Але ось ті люде, що сиділи на террасі кавярні, накинулись на мене. Інстинктивно

я повернувся до пана з сивою бородою, що мав дуже пристойний вигляд і кивав головою, наче згожуючися зо мною. Тоді цей пан сказав мені точнісінько от які слова: „Слухайте ви, оселедчику, ви тут кричите як осел, а як побачите де-небудь на улиці в куточку дівчину на самоті, то зараз потягнете її до себе“.

Голова. Пан із сивою бородою?

Трібадель. О, пане голово, на Монмартрі сива борода нічого не значить.

Суддя (*тихо до голови*) Що має значити „оселедчик“?

Голова (*так саме*). Така риба.

Суддя. Я знаю. Але я думав...

Голова. „Оселедчик“ більше елегантно... (*до Трібаделя*). Кажіть далі.

Трібадель. Тим часом другий кричав: „Оселедець! це оселедець! А його жінка вчуже з бригадировими помічниками, щоб посунути його по службі“. А це зовсім брехня, пане голово, що до моєї жінки. Той добродій, що кричав, зовсім її не знає. Вона має дуже багато роботи як дворничка, і їй зовсім немає коли приймати когось пившого, крім мене.

Голова. Ми в тому певні. Так вас лаяли з усіх боків?..

Трібадель. Брехливо.

Голова. Запевно брехливо. А що казала обвинувачена?

Трібадель. Вона все кричала: „Посіпака! Посіпака! Це посіпака“!

Суддя (*до голови*). Посіпака?

Голова Це значить майже те саме, що „оселедець“ (до обвинуваченої). Ви чуєте? Вас обвинувачують, що ви назвали агента посіпакою.

Деа. Я казала: „посіпака! посіпака!“ це можливо. Але хіба я казала на агента? Коли ж не можна промовити на улиці Пігаль слова „посіпака“, щоб він не прийняв його на себе!..

Голова (до Трібаделя). Ну, кажіть далі.

Трібадель. Тоді мене оточили люде, що стали прикладати мені такі прізвиська:

(Крадьком читає замітки на манжеті повертаючи помалу кулак) „бовдур“, „бугай“, „оселедець“, „посіпака“, „пройдисвіт“, „капустяна голова“, „пришелеса“. (Хоче прочитати ще одну лайку, але зупиняється.) Вони приклали до мене ще чимало виразів, котрих я не можу тут переказати. Все, що я можу сказати, се те, що вони надавали мені протиприродні звички. Я не міг захопити їх усіх, і тільки зміг арештувати цю панну.

Голова. Це все, що ви мали сказати?

Трібадель. Так, пане голово.

Голова (суворо). Не бажаючи зменшити ні в який спосіб відповідальности оскарженої, мушу сказати, що сумно бачити, що агент громадської влади, представник авторитету раз-у-раз стає посміховищем і це дискредитує або принаймні може дискредитувати самий авторитет. Річ нечувана, що це трапляється з вами по всяк час і цього не трапляється з іншими агентами. Ви робите велике безчестя вашій корпорації.

Трібадель. Але, пане голово...

Голова. Мовчіть і сідайте собі.

Т р і б а д е л ь. Чи можна мені піти зовсім, пане голово?

Г о л о в а. Ви може ще будете нам потрібні. Як ви поспішаєте йти в свій кзартал слухати лайку! (енергічно) Сідайте!

П і д п р о к у р о р. Факт зовсім скандальний: ви приносите сюди мало не в кожне засідання цілий цебер лайки, яку ви дістаєте і яка в-кінці закидає болотом авторитет, як добре сказав пан голова.

Т р і б а д е л ь. Але, пане підпрокуроре...

П і д п р о к у р о р. Сідайте!

П р и с т а в (штовхає його). Ідіть, ідіть! Бісова потороча, він мені роздавив ногу своїм чоботом!

Т р і б а д е л ь. Пане приставе!..

П р и с т а в. Ідіть сідайте, мацапуро!

Г о л о в а. Є свідок, викликаний обороною?

П р и с т а в. Так, пане голово, свідок Мессаді.

Г о л о в а. Нехай підійде.

П а н н а К е р м а н ь й о н (дуже стурбована до осканженої). Тепер ви маєте час. Докажіть мені те, що ви були почали зараз про підпрокурора.

Д е а. От що, я певна, що він буде за мене. Після того, що я для його зробила, він не може мене присудити.

П а н н а К е р м а н ь й о н. Що ви для його зробили?

Д е а. О!.. Але ось свідок, панно адвокатко.

(Увіходить Мессаді; тим часом панна Керманьйон показує ознаки стурбовання).

Голова. Підведіть ближче свідка.. Як вас звуть? скільки маєте літ? Чим займаєтесь?

Мессаді. Жан-Бертран Мессаді, п'ятьдесят дев'ять літ.

Голова (*здивовано*). П'ятьдесят дев'ять літ?

Мессаді. Так, пане голову.

Голова (*поблажливо*). Добре, добре. Ваша професія?

Мессаді (*легким тоном*). Вільний горобчик.

Суддя (*до голови тихо*). Вільний горобчик?

Голова. Я не знаю, що він хоче сказати (*здивовано до свідка*). Вільний горобець?

Мессаді. Шансонетний поет. Я вродився в Шательро, але серцем і душею я дитина гори Мон-мартра.

Голова (*уткнувши носа в папери*). Розкажіть, що ви знаєте.

Мессаді. Я виховався у цій столиці,

Веселий, вільний горобець.

На мене хай плетуть дурниці,

Я тільки свисну, та й кінець.

(*В цю хвилину суддя дає знак голові, щоб слухав Мессаді. Голова слухає остовнілий*).

Гаманчик мій товстий не дуже

І в йому золота чорт-ма;

Але й без його, милий друже,

Мене дівчина обійма.

Голова. Але це вірші?

Мессаді. А вже ж не що.

Голова. Що це за жарт такий!

Мессаді. Це не жарт, а в найбільшій мірі фантазія, крилата фантазія. Поезія є моя звичайна мова.

Голова. Скажіть, що ви знаєте.

Мессаді. Я в день, як ця пригода сталась,

Ішов по улиці Пігаль,

І в думці все мені з'являлась

Дівчина мила, як кришталь.

Дійшов до Білої площини...

(Пояснює усміхаючись:) „Біла Площа“.

Дійшов до Білої площини,

Поглянув, та аж здивувався:

Там з невідомої причини

Великий гурт людей зібравсь.

Голова. Ми тут не для того, щоб слухати ваші витвори. Чи будете ви говорити прозою?

Мессаді (жалібно). Не можу! не можу!

Голова (більш суворо). Чи будете ви говорити прозою? Чули ви, як агент 704 робив уваги шоферові таксіметра?

Мессаді. Пане голово, я там був.

Голова. І ви чули, що та пані назвала агента посіпакою?

Мессаді. Молоде то й вибрикує.

Голова. Я вас питаю, чули ви те, чи ні?

Мессаді. Так, це я чув, але що з того?

Голова (до Деа). Бачите, ви чуєте, що каже свідок?

Деа. Як? ви намагається казати, що чули, як я назвала агента посіпакою?

Мессаді. Яке ж з того лихо?

Д е а. Ну, це вже занадто! Ви самі просили мене викликати вас свідком, а тепер починаєте казати проти мене!

М е с с а д і. Але на Монмартрі завше допикають начальству; з того нічого не буває.

Г о л о в а. Ідіть сядьте.

М е с с а д і. Я йшов і марив...

Г о л о в а (лютий). Ідіть сядьте!

М е с с а д і (вклоняється, йде до публіки й каже звертаючися до публіки й адвокатів)

Я йшов і марив, що тепера

З коханою знайду я рай,

Аж чую голос: до шофера

Чогось присікавсь поліцай.

Г о л о в а. Чи сядете ви сьогодні?!

П а н н а К е р м а н ь й о н (до Деа). Тепер уже ви мені скажете...

Г о л о в а. Слово належить представникові уряду.

П а н н а К е р м а н ь й о н. Пане голово, я попрошу вас припинити засідання... тільки на три хвилини. Я ве добре себе почуваю.

Г о л о в а. Ми до послуг ваших, панночко. Засідання переривається на п'ять хвилин.

(Тим часом, як суд виходить, панна Керманьйон говорить до Деа).

П а н н а К е р м а н ь й о н. Ну, тепер уже ви повинні сказати мені все. Що таке вийшло з підпрокурором?

Д е а. От що, панночко, мені сказали, що до підпрокурора мені треба піддобритися, щоб він мене не затуривав... Тоді знайшовся один мій приятель, що

його знав. Цей приятель познаймив мене з ним... Я не можу сказати вам докладно, щò сталося, але скажу тільки, що коли переночуєш із чоловіком, то свиня був би він, коли б вас засудив.

Панна Керманьйон (*здержуючи себе*). Добре, добре... І ви не мали сорому?

Де а. Чого?

Панна Керманьйон. Ви не мали сорому?

Де а. Мені був би сором, коли б мене суд покарав.

Панна Керманьйон (*ще здержуючись*). Добре, добре (*сама собі*). Яке огидне створіння! (*до панни Норель, котра звиходить*). О, голубко моя! Коли б ти знала, яка я нещасна!

Панна Норель. Що там сталося?

Панна Керманьйон. Гастон мене одурив! Одурив із цією дівчиною!

Панна Норель. Що це за дівчина?

Панна Керманьйон. Моя клієнтка... І я мушу зараз її обороняти!

Панна Норель. А що? хочеш я боронитиму її замість тебе?

Панна Керманьйон. Ні, ні! не треба! О, я сама боронитиму, і ти побачиш як.

Де а (*наблизившись тим часом до Буссю не голосно*) Коли ж уже з'явиться підпрокурор?

Буссю (*так саме*). Ти його побачиш, не клопочися.

Де а. Він сховався в стіні, як ти казав?

Буссю. А тож.

Де а. А в якому місці?

Б у с с ю. А цього я не знаю, не знаю гаразд.

П р и с т а в. Суд іде!

(Увіходять судді, з ними підпрокурор.).

Г о л о в а. Засідання йде далі. Слово належить представникові уряду.

П і д п р о к у р о р. Панове судді, справа, що поставила перед вами панву Деа... Ніклé...

П а н н а К е р м а н ь й о н (до панни Норель). Він удає, що не згадає, як її звуть...

П і д п р о к у р о р. Ця справа така, що не треба прибільшувати її ваги...

П а н н а К е р м а н ь й о н. Натурально... Ба-чиш, як він її береже!

П і д п р о к у р о р. Наше завдання, всіх нас, — осіб урядових, — наше завдання найбільш величне, наш обов'язок найбільш нехибний є в тому, щоб змусити поважати авторитет. Але в яких обставинах, панове, авторитет цього разу був, — я не скажу зневажений, а ні ображений, це справді надто сильні слова... в яких обставинах авторитет був злегковажений, скажемо злегковажений?... Не забуваймо, що це історія з Монмартра, що це жарт людей на підпитку, жарт не безвинний, поспішаю сказати, але до якого, видимо, ви не повинні мати таку саме суворість, таку невблаганість, як до багатьох образ цього роду. Мені здається, що постановляючи присуд, ви повинні рахуватися з самою особою агента 704, котрому з дитячих літ, як він тут казав, якась лиха його доля поклала тавро на чолі, і котрий веначе призначений на те, щоб приймати що дня образи. Так що ті люде, що його ображають, по правді є не стільки злочинці, скільки

знаряддя тієї долі... Оскаржена лихостовила агента... я не хочу нагадувати, якими словами, ви їх маєте в пам'яті...

Оскаржена образила агента, як він каже, призвищем дуже звичайним на Монмартрі, і якого, на жаль, чимало тамошніх осіб заслугують... Цього призвища, як каже оскаржена, вона не звертала до самого агента. Справді...

Панна Керманьйон (до панни Сорель). Бачиш, бачиш, як він її береже... То це ж він її обороняє, а не я; то він адвокат...

Голова (почувши голос панни Керманьйон). Тихо! прошу замовкнути!

Підпрокурор. Справді, система оборони оскарженої не єсть абсурдна а ргіогі. Немає сумніву, що агент 704 ні на хвилину не заслугує безглузлого прізвища, яким його обдаровано... Чому він гадав, що воно було звернене до його? Чому? Чи тому, що він думає, що коли образа вимовлена й висить у повітрі, то вона може бути звернена тільки до його, до його одного? Видимо, фатальність, що його переслідує, змушує його засвоїти таку думку. Але так саме й ми можемо дивитися на це з иншого погляду й думати, що в тому галасі, що зчинився в той день на террасі Пігальської пиварні, могли виникнути й инші сварки, і що лайки були обмінені між ріжними групами, без того, щоб агент 704 мав підставу їх збирати і всі повертати на свою особу... Я бажав зазначити, панове, всі ті міркування, які промовляють на користь вашої поблажливості... Голос громадський, який я тут представляю, безперечно вимагає кари або легкого по-

карання для дівчини Ніклé. І ніколи цей голос не буде бренті поблажливо. Ви згодитеся з мною, панове судді, що ця поблажливість, не тільки ради особи оскарженої, але й ради фатальности фактів, що ця поблажливість буде на своєму місці. (Сідає)

Панна Керманьйон (до Норель). Бачиш, бачиш, він її обороняв...

Панна Норель. Хочеш я промовлятиму замість тебе? Ти не здужаєш тепер обороняти.

Панна Керманьйон. Ти побачиш (енергічно).

Голова. Слово належить адвокатові оскарженої.

Панна Керманьйон (нервово повертаючися в бік підпрокурора, на котрого дивиться звесь час своєї промови). Панове судді, мое завдання здається справді дуже легким, бо представник обвинувачення з поблажливостю, до якої він не привчив нас до цього часу, майже промовив на користь оскарженої й висловив мало не всі докази, які, здавалося, мала на увазі оборона... Не мені певно, членові адвокатської громади, повставати проти такої поблажливости, бо я знаю добре, що наш обов'язок змушує нас ставати в обороні всіх оскаржених, яке б не було їх соціальне становище й громадській стан, до якого вони належать. Але ви можете спитати себе, панове судді, чи представник обвинувачення, раз за все життя прислухавшись до голосу поблажливости, чи не зробив він вибору трохи дивного, я не скажу впевнено, а тільки скажу дивного, подарувавши цю поблажливість

такому створінню .. такій особі, якій, здається, ніщо... хіба що може зовнішня крача... якій, здається, ніщо не дає права на цю рідку прихильність... Панна Деа Ніклé, котру обороняти перед вами я покликана, берперечно особа інтересна й дуже гарна. Відколи існують судді, від часу пригоди з Фріною, звичайна річ і майже признана, що приємне обличчя й форми мають вплив на судовий присуд (*голова, судді й підпрокурор дивляться на адвокатку з остовпінням.*) Нехай панна Деа Ніклé послугується цими одвічними аргументами, не мені нарікати на це; але вона не має потреби запобігати моєї помочі, щоб показати силу чарів, які самі собою, скажу я, досить могутні, бо вони можуть цілком зфальшувати сумління людей, котрі про те покликані до пильнування поваги авторітету (*з сльозами в голосі*). Людей о стільки негідних, о стільки забутливих про свої обов'язки, що вони кидають під ноги цім створінням усі прінципи... всі пріципи... Пане голово, прошу вибачення, я почуваю себе не зовсім добре...

Голова Хочете я зроблю перерву засідання?

Панна Керманьйон. Ні, ні... Одну хвилину тільки, поки я наберу сили. (*Біля неї метушаться*).

Адвокат (до другого). Що їй сталося? Що це значить?

Панна Керманьйон (по хвилині до панни Норель). Мені вже полегшало.

Деа (наблизившись) Вам легше, панночко?

Панна Керманьйон (ворожо). Так, легше.

Д е а. То, коли вам легше, дозвольте спитатися вас, коли вже ви зупинились; мій приятель не може мені докладно сказати. Чи знаєте ви, в якому куточку заховався підпрокурор?

П а н н а К е р м а н ь й о н. Підпрокурор?

Д е а. Еге ж. Де він саме?

П а н н а К е р м а н ь й о н. Ви глузуєте з мене?

Д е а. Та ні, ні!

П а н н а К е р м а н ь й о н (з проблиском надії). Це ж отой пан, проти нас.

Д е а. Ніколи в світі!

П а н н а К е р м а н ь й о н. Як ніколи в світі?

Д е а. Я його знаю краще, ніж ви. Він низенький, карапуз, із підкрученими вусами. Я бачилась із ним у готелі. Кажуть, він схований у стіні й виходить тільки на-при-кінці для присуду.

П а н н а К е р м а н ь й о н. Пане голово, я вже здорова. Прошу зараз же вести далі засідання.

Г о л о в а. Можна ще зачекати.

П а н н а К е р м а н ь й о н. Ні, ні, я не хочу чекати, щоб виголосити цілковиту, блискучу невинність цього бідолашного створіннячка, що перед вами... Я показала вам зараз, обвинувачуючи таких як вона, о скільки я сама не доймала віри особам її професії, але це дівчина особлива... не треба мішати її в тими брудними істотами, що їх життя прибило, що їх життя кинуло в респусту, тоді як вона обдарована всіми добрими інстинктами, всією чеснотою... Було б дуже сумно, коли б із доносу агент громадської влади... котрою я вже не хочу кваліфікувати, бо це вже зроблено в цьому засіданні... було

б гірко, коли б ваш осуд затумавив життя, не скажу вільне від докорів, але вільне від тяжких правил, які міг би знайти судовий авторитет. Треба б змалювати ціле існування цієї бідної дівчини, яку батько й мати покинули ще за дитячих літ, і вкинутої, так би сказати, течію... І невжеж через те, що громада дала впасти їй так низько, схоче вона показатися такою суворою до неї? Ні, ні! Присудом увільнення, присудом реабілітації ви приймете цю дівчину... я знаю, що кара, яку вона може дістати, невелика, але й найменша кара плямує; ви не повинні її виректи, бо ви маєте виконати акт справедливості й правосудности до цієї дівчини, чарівної, повної принади, котрою вона ніколи не послуговувалася ради цілі кари гідної. Вона хоче завдячувати своє увільнення, котре ви промовите, вона хоче його завдячувати тільки вашому безсторонньому розумові справедливості й гуманности. (*сідасе*).

А д в о к а т (*до другого адвоката*). От-же ця дівчина має талант.

Д р у г и й а д в о к а т. Правда, я ніколи не бачив її такою запальною.

Г о л о в а. Суд має радитись (*нахиляється до двох суддів*.) Слухайте, їй дуже хочеться увільнити її, і крім того я хотів би провчити 704; принаймні він дасть нам спокій на деякий час... „Суд маючи на увазі, що факти обвинувачення не досить доведені, постановляє увільнити оскаржену і каже дати їй свободу зараз же“ Засідання закривається.

(*Оплески серед публіки, крики „браво“!*)

А д в о к а т *(наближаючись до панни Керманьойн)*. Знаєте, панночко, ця справа наче б то й невеличка, але нечувана річ добутися виправдання за це. Суд завше карає за ці річя... Це величезний успіх, який матиме розголос по всіх палатах *(повертаючись до другого)*. А яка вона була надзвичайна!... Спочатку ці наче б то напади на клієнтку, потім ця ніби то омлілість, чудово переведена... і це сильне закінчення... Ця дівчина піде далеко... Це справжній Ляшо! От-же це справжній Ляшо!

П і д п р о к у р о р *(наближаючись)*. Дозвольте мені повиньшувати вас, панночко. *(Стискає їй руку)*.

П а н н а К е р м а н ь о й н. Дякую, дякую. Чи ви сьогодні засідатимете далі, пане підпрокуроре?

П і д п р о к у р о р. Я попрошу кого-небудь замістити мене на дальші справи.

П а н н а К е р м а н ь о й н. Це добре, це добре... Я мушу зараз попросити у вас деякої юридичної поради.

М е с с а д і *(наближаючись до панни Керманьойн)*. Я не міг докінчити те, що я мав сказати найбільш цікавого. Він мене перепинив *(деклямує)*.

Гидкий сіпака, мов собака...

П а н н а К е р м а н ь о й н. Вибачте мені, пане Мессаді, я не маю часу.

М е с с а д і *(наближаючись до Буссю)*.

Гидкий сіпака, мов собака...

Б у с с ю. Ні, ні; слухайте, ви мені прочитаєте це иншим разом. Мені треба проводити Деа..

Д е а Слухай, Буссю, а підпрокурор?

Б у с с ю. Хиба ти його не бачила? Всі його бачили. Він з'являвся в глибині залі, але на дуже коротку хвилину.

Д е а. Ну, мабуть так і є, бо я ж так пильно дивилася.

Б у с с ю. Ти була дуже зворушена.

М е с с а д і (*наближаючись до Тевенеля*). Гидкий сіпака, мов собака...

Т е в е н е л ь. Ні, ні, знаєте що? Нехай якось цими днями, цими днями.

М е с с а д і (*отямившись перед носому агента Трібаделя*)

Гидкий сіпака, мов собака...

Трібадель (*з покорю*) Маєте! це ж знов про мене!... Ех!.....

З а в і с а.

Видавниче Т-во „К Р И Н И Ц Я“.

(Київ Хрещатик, 42 Тел. № 43—49).

Видання 1917 р.

Ціна.

Волховський Ф. Як мужик попав у ярмо	25 к.
Драгоманов М. Віра й громадські справи	15 к.
Швейцарська спілка	25 к.
Грінченко Б. Як жив український народ	30 к.
Якої нам треба школи	25 к.
Шевченко Т. Заповіт та інші вірші	15 к.
Царі	15 к.
Сон (у всякого своя доля)	10 к.
Пісні волі (збірка революц. віршів)	10 к.
Назарук О. Суспільні кляси	20 к.
Вікул Про автономію	15 к.
Коцюбинський М. І. Франко	25 к.
Ще не вмерла Україна. Муз. Січинського	20 к.
Загірня М. Про виборче право	25 к.
Якого ладу нам треба	25 к.
Про державний лад у всяких народів.	50 к.
Ефремов С. Як визволитись робоч. люд. з бідности.	50 к.
Як люде прав собі добувають	25 к.
Грінченко Б. Граматка для науки читання й писання.	70 к.
Франко Ів. Панські жарти.	90 к.
Грігорьев-Наш. Якої республіки треба бідним людям?	15 к.
Олесь О. Поезії Т. У.	З карб. — к.
Титаренко С. Дитяча розвага, Збірник забавок	1 карб. 30 к.
Тристан Бернар. Пригода 7 квітня. Комедія на 1 дію	30 к.

Друкуються і незабаром вийдуть:

- Шевченко Т. Кобзарь (повний) в двох частинах.
 Грінченки В. і М. Рідне слово. Книжка для читання
 в початкових школах і перших класах гімназії
 Драгоманів М. Листи на Наддніпрянську Україну.
 Автобіографія.

Готуються до друку:

Коцюбинський М. Повне зібрання творів.

- 1) Заовлення приймаються тільки великими партіями. При заовленнях треба прикласти половину грошей.
- 2) При заовленнях треба зазначати точно адресу і спосіб пересилки (залізниця, пароплав).
- 3) Великим заовцям знижка.

Гроші й заовлення надсилати по адресі:

Київ, Книгарня Т-ва » К Р И Н И Ц Я «. Нестерівська 27.

Видавниче Товариство
„КРИНИЦЯ“
— у Київі —

Ціна ~~30~~ коп. 80х

Склад видання: Книгарня Т-ва „КРИНИЦЯ“,
Київ, Нестерівська ул., № 27.